

Sergei Stadnikovi teaduspärand

Sergei Stadnikov. Muinas-Egiptuse ahvatlus. Artikleid Vana-Egiptuse kultuuriloost ja selle retseptioonist. Koostanud ja toimetanud Marek Tamm. Gigantum humeris, Tallinna Ülikooli kirjastus, Tallinn, 2019, 608 lk.

Vladimir Sazonov*

Orientalistikateadur, Eesti esimene egiptoloog Sergei Stadnikov (20.7.1956–26.6.2015) paistis silma oma erakordse eruditsiooniga ja oli teadlasena väga viljakas. Ta lahkus meie hulgast juba peaaegu viis aastat tagasi – 26. juunil 2015. Sergei Stadnikov oli nii silmapaistev egiptoloog ja muinasteadlane, kolumnist kui ka tõlkija ja giid. Ta oli mitmete eesti, vene ja saksa mainekate teadlaste, polüglottide ning egiptoloogide õpilane, kes hiljem ka ise jättis sügava jälje Eesti orientalistika ja eelkõige Vana-Lähis-Ida uuringute distsipliini kujunemisse. Nii õppis ta eesti tuntud keeleteadlase ja polügloti Pent Nurmekunna juures vanaegiptuse keelt. Ajaloõpingute lõpuks Tartu Riiklikus Ülikoolis (1977–1982) kaitses Sergei Stadnikov uurimistöo „Sinuhe jutustuse“ kommenteeritud tõlke alusel. Ta jätkas enesetäiendamist egiptoloogia alal Leningradi Riiklikus Ülikoolis Vana-Lähis-Ida kateedris tuntud egiptoloogi Igor Vinogradovi (1933–1984) juures, kellel oli noorele egiptoloogile väga suur mõju. Hiljem täiendas ta ennast korduvalt Saksamaal, Soomes ja Venemaal, saades oma alal üheks tuntumaks eksperdiksi. Stadnikov oli aastaid Tallinna Ülikooli õppejõud ning töötas teadurina Tartu Ülikooli Orientalistikakeskuses, mis jäi ka tema viimaseks akadeemiliseks ametikohaks.

Mullu ilmus Tallinna Ülikooli kirjastuses Sergei Stadnikovi monograafiline teos „Muinas-Egiptuse ahvatlus. Artikleid Vana-Egiptuse kultuuriloost ja selle retseptioonist“. Raamatu

koostas ja toimetas ajaloolane Marek Tamm. Tegemist on autori postuumselt ilmunud teosega, mis on tema 1998. aastal ilmunud raamatu „Vana-Egiptuse kultuurilugu“ oluliselt täiendatud ning laiendatud trükk. Nagu Marek Tamm eessõnas täheldab: „1998. aastal koondas Stadnikov oma olulisemad erialased kirjatööd raamatusse „Vana-Egiptuse kultuurilugu: Valitud artikleid, tõlkeid ja esseid“ (Tallinn: Kodutrükk, 460 lk.). See sisaldas kokku 22 eri mahus peatükki, nende seas kolm kommenteeritud tõlget. Raamat pälvis hea vastuvõtu ja müüdi võrdlemisi ruttu läbi. 2010. aasta kevadel tegi autor Tallinna Ülikooli kirjastusele ettepaneku avaldada raamatu kordustrükk. Kirjastus ja raamatusarja „Gigantum humeris“ kolleegium jõudsid järeldusele, et lihtsa kordustrüki asemel tasuks kaaluda pigem uue, parandatud ja täiendatud väljaande avaldamist, mis sisaldaks ainult artikleid (s. t. ei kaasaks tõlkeid) ja arvestaks neidki tekste, mis autor on avaldanud pärast raamatu esmatrüki ilmumist.“¹ Paraku toona raamat veel ei ilmunud, sest Stadnikov tegeles oma teiste raamatute – „Ptahhotepi tarkus“² ja „Amenemhet I õpetus oma pojale Senusertile“³ – avaldamisega, samuti raamatuga Otto F. Von Richterist, mis ilmus 2013.⁴ Seega jäi selle raamatu ettevalmistamine venima ja 2015. aasta suvel Stadnikov ootamatult suri. Õnneks viis Marek Tamm selle olulise projekti lõpuni ning valmistas ette uue kordustrüki, mida võrreldes esimese, 1998. aasta trükiga on olulisel määral täiendatud.

Tegemist on põhjaliku ja tõsise teosega, mis koondab suurema osa, kuid kaugeltki mitte kõiki olulisemaid Sergei Stadnikovi teadustöid, mis on ilmunud eesti, saksa, vene, soome ja inglise keeles nii Euroopa (sh. Eesti) kui ka Venemaa nimekates teadusväljaannetes, olgu neist siin

¹ M. Tamm. Eessõna. – S. Stadnikov. Muinas-Egiptuse ahvatlus. Artikleid Vana-Egiptuse kultuuriloost ja selle retseptioonist. Koostanud ja toimetanud M. Tamm. Gigantum humeris, Tallinna Ülikooli kirjastus, Tallinn, 2019, lk. 10.

² S. Stadnikov. Ptahhotepi tarkus. Vanaegiptuse keelest tõlkinud ja kommenteerinud S. Stadnikov. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2011.

³ S. Stadnikov. Amenemhet I õpetus oma pojale Senusertile. Vanaegiptuse keelest tõlkinud ja kommenteerinud S. Stadnikov. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2014.

⁴ I. Jürjo & S. Stadnikov (eds.). Briefe aus dem Morgenland – Otto Friedrich von Richters Forschungsreise in den Jahren 1814–1816. Hamburger Beiträge zur Geschichte des östlichen Europa 20. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2013, lk. 313 jj.

* Vladimir Sazonov (1979), PhD, Vana-Lähis-Ida uuringute vanemteadur, Tartu Ülikool, Jakobi 2, 51005 Tartu; Kaitseväge Akadeemia, vanemteadur; sazonov00@gmail.com

nimetatud vaid mõned: *Alter Testament und Altes Orient*, *Göttinger Miscellen: Beiträge zur ägyptologischen Diskussion*, *Aegyptica Rossica*, *Peterburgskie egyptologičeskie čtenija*, *Tuna*, *Altorientalische Forschungen*, *The Egypt Exploration Society* jne. Seega võib julgelt väita, et „Muinas-Eesti ahvatlus“ on Stadnikovi teadussaavutuste kvintessents.

Kogumiku eessõna on kirjutanud raamatu koostaja ja toimetaja Marek Tamm (lk. 9–12), sissejuhatus (lk. 13–26), mis annab raamatust põhjaliku ülevaate, pärineb Tartu Ülikooli üldajaloo (vanaaeg) dotsendilt Mait Kõivult. Raamat sisaldab 22 Sergei Stadnikovi artiklit (lk. 29–326), milles käsitletakse erinevaid küsimusi ja teemasid, esindatud on ka autori lemmikteemad, nagu egiptuse jumalkuninga kontseptsioon, universalistlikud tiitlid ja epiteedid, Vana-Egiptuse tarkusekirjandus, Vana-Lähis-Ida uuringute ajalugu, baltisaksa egiptoloogide ja orientalistide elulood jne.

Artiklite osa lõppu paigutatud põhjalikud märkused ja kommentaarid (lk. 327–531) on koostanud Sergei Stadnikov ise; teised lisad (lk. 535–608), mis on raamatu lugejale suureks abiks, sisaldavad vaaraode dünastiate kronoloogiat, illustatsioonide loetelu, ilmutisandmeid, Sergei Stadnikovi teadustööde bibliograafiat ja registrit. Väga asjalik ja kompetentne on Mait Kõivu kirjutatud sissejuhatus, mis aitab lugejal süveneda nii Stadnikovi uurimistöösse kui ka seletab ta teaduspärandit ning annab raamatust ülevaate.

Mööda ei saa vaadata ka raamatu mõningatest puudujääkidest. Näiteks võinuks see sisaldada Vana-Egiptuse kaarti ning ajaloosündmuste kronoloogiat – lugejale oleks need kindlasti abiks olnud.

Selle raamatu suureks plussiks on asjaolu, et see sobib igale lugejale, kes tunneb huvi Idamaade ja kitsamalt Vana-Egiptuse tsivilisatsiooni vastu, teisalt on see aga asjalik teos, millele saab oma teadustöös tugineda Vana-Idamaade uurija; üht-teist huvitavat ja olulist võib see pakkuda ka baltisaksa ajaloo uurijale. Lõpetuseks tahaksin toonitada, et tegu on suurepärase teosega ja on kiiduväärt, et Marek Tamm vormis selle trükiküpseks, tehes toimetajana ära suure ja põhjaliku töö, korrastades Sergei Stadnikovi käsikirju ja eriti ta pikki ning keerulisi viiteid, mis on väga aeganõudev ja täpne töö. Sergei Stadnikovi pärand on kahtlemata jätnud sügava jälje Eesti orientalistikasse, kuid ta panus Euroopa egiptoloogiasse on ka laiemalt arvestatav.